

A területi szolgálatok felsőbb irányításáról

Amint a bevezetésben már említettem, a magyar területi rendszert a Központi Földtani Hivatal az NDK "Bezirkstelle" rendszerének mintájára hozta létre, azonban nagyon figyelt arra, hogy más főhatóság mindehhez ne társuljon. A kelet-német "kerületi földtani állomások" viszont egyben hivatalok és kutató intézetek voltak, mert az élet ott így követelte és ennek igazgatási és jogi feltételeit maradéktalanul teljesítették. A magyar jogrendszerben ez nem volt keresztül vihető. Így alakult ki az a felemás helyzet, hogy a szolgálatok a KFH közvetlen szakmai irányítása alatt működő, de a MÁFI szerveztébe integrált csoportokként alakultak meg és működtek. A KFH a működési keretet a MÁFI költségvetésébe építette be és a személyi állomány is a MÁFI állományába tartozott. A MÁFI igazgatója a szolgálatok munkájáról, problémáikról tájékozott volt és mindenkor pozitívan állt hozzájuk annak ellenére, hogy szakmai kérdésekben nem volt illetékes. Konda József igazgató segítőkész magatartásával sok nehézségen segítette át a szolgálatokat a kibontakozás nehéz szakaszában és későbbben is. Ugyanakkor az intézet különböző osztályai és szakemberei versenytársat láttak a szolgálatokban és ennek mindkét fél kárát látta.

A szolgálatok a különböző hivatalos tárgyalásokon, szemléken a KFH képviselőjében, annak megbízottjaként vettek részt és hivatalnokként jártak el az átruházott hatáskörben. Hasonló módon viselkedtek a köz-

intézmények, közigazgatási egységek, vállalatok, szövetkezetek földtani hatóságra tartozó ügyeiben is. Hivatalos (hatósági) nyilatkozatok megtételére és ezek írásbeli kiadására (pl. Megkutatottsági Nyilatkozat) a szolgálatok azonban nem voltak jogosultak. Ez nagymértékben megnehezítette helyzetüket és esetenként csökkentette presztizsüket, különösen akkor, ha jogügy bonyodalmakkal, bírósági ügyekkel szembesültek. Ez a felemelőnek éppen nem mondható helyzet csak az MGSZ megalakulásával oldódott meg, azonban elveszett ezzel az az értékes lehetőség, hogy a földtani problémák megoldásában mint kezdeményezők, szervezők, kutatók, ill. kutatási egységek részt vegyenek. Pedig éppen ebben, a hivatalnoki és kutatói egységes fellépésben és működésben nyilvánult meg a területi szolgálatok ereje és hasznossága a régió és az egyetemes magyar földtan számára.

Utószó

A területi földtani szolgálatok megalakításával a 70-es évek elején a magyar földtan terén olyan kedvező változások bontakoztak ki, amelyek addig példa nélküliek voltak. Elkövetkezett ezáltal a földtan szemléletének, eredményeinek széleskörű bevitelle a közszférába. Nagy lendülettel, nagy kedvvel, a jövőbeli nagyobb kibontakozás reményében erejüket sokszorososan felülmúló teljesítményt produkálva működtek e csoportok már a kezdet kezdetén is. A főhatóság hangzatos ígéretei a fejlesztésre biztató jövőt villantották fel előttük. Aztán jött 1973. és az olajár robbanás az összes követelményeivel.

A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI TERÜLETI FÖLDTANI SZOLGÁLAT 1974-1992

DR. BOLDIZSÁR István — geológus

A megalakulás körülményei

A MÁFI keretében felálló Területi Földtani Szolgálatok vidéki hálózatából a 70-es évek elejére már csak a nyugat-dunántúli országrész hiányzott. Ennek ideiglenes földtani ügyintézésére a vele területileg szomszédos két földtani szolgálatot: a közép-dunántúli és a dél-dunántúli egységet bízta meg a Központi Földtani Hivatal. Előző kaptá meg Győr-Sopron és Vas megyét, utóbbinak jutott Zala megye területe. Közben 1972-től puhatalódzó tárgyalások indultak meg a Vendel Miklós akadémikus által Sopronban vezetett Bányászati Kutató Intézet (BKI) Petrográfiai Osztálya és a KFH között elsősorban Fülöp József elnök vezetésével egy soproni székhellyel létesítendő területi földtani szervezet létrehozásáról. A kérdés megoldása nem volt egyszerű feladat, tekintettel arra, hogy a kiszemelendő központ helye az MTA soproni Geodéziai, Geofizikai Kutató Intézet részlegének és a BKI-nak közös bérleménye volt, s így Tárczy Hornok Antal részbeni érdekeltségi területe is. Amikor Fülöp József elnök a kérdést felvetette, olyan földtani bázis jöhetett volna számításba, aminek személyi állománya az egykori soproni bányamérnökképzés magját jelentette volna Vendel Miklós vezetésével.

Sajnos ez az elképzelés ebben a formában nem valósíthatott meg, hanem helyette egy kompromisszumos megoldás született. Megvalósult ugyan az a gondolat, hogy Sopronban jöjjön létre földtani szolgálat, de csak szűkebb személyi feltételekkel. Így alakult meg 1974. január elsején az országos hálózatból hiányzó Nyugat-magyarországi Területi Földtani Szolgálat, a BKI egységével közös használatú bérleményben.

A működés megindítása

A Sopronban létesített Földtani Szolgálat, a többi szolgálatokhoz hasonlóan, a KFH-tól kapta meg működéséhez a jogosítványait. Ez lényegében azt jelentette, hogy egyrészt átruházott hatósági jogkörben kellett eljárnia ipari geológiai szervezetek által le nem fedett területeken, különös tekintettel az 1960-as bányatörvényben rögzített melléküzemági bányászatra, másrészt társhatóságként kellett szakági állásfoglalásokat adnia egyéb törvényi esetekben. Ez utóbbiakhoz sorolható a tanácsok, illetve később önkormányzatok felé nyújtott szakmai segítséget is, amely a későbbiekben főleg a környezetvédelem felé irányult.

A kezdeti időszakot a földtani szolgálat mielőbbi **FÖLDTANI KUTATÁS 1999. XXXVI. Évfolyam 4. Szám**

működőképessé tétele, a többi szolgálat munkájához való mielőbbi felzárkózás és az ezzel kapcsolatos feladatok megoldása jellemezte. De már induláskor kellett szállni műszaki ellenőrzési szinten a területünkre vonatkozó KFH kutatási munkákba, mint például a toronyi lignitkutatás, vagy az FTV által éveken át végzett országos kavicskataszterezésbe, illetve a BKI-BÁTI nyugat-zalai kavicskataszterező feldolgozásába (Mura-Kerka). Természetesen ebbe a körbe kell besorolnunk a téglá- és cserépipar fejlesztési igényeinek kutatásait is.

1975-től területünkről indult ki a "Magyarország földtana" című átfogó munka kutatási része, a paleozoikum feldolgozásával, melybe Földtani Szolgálatunk is tevőlegesen bekapcsolódott. Ekkor történt a magyarországi földtani alapszelvények rendszerének a kialakítása.

Visszatérve a melléküzemági bányászatra hamar rá kellett jönnünk arra, hogy a Kisalföldi-medence és az azt övező területek, a folyóvizeinek völgyhálózatával együtt a többi szolgálati feladatainkhoz mérten igen jelentős szerepet tölt be az építőipari ásványi nyersanyag-bányászatában. E problémának a szakmai kézbentartása mindvégig hangsúlyos szerepet kapott munkánkban.

1981-től a Központi Földtani Hivatal prognózis szintű feldolgozást kívánt meg a szolgálatoktól, amely M=1:100 000-es térképi megjelenítéssel, egyes esetekben részletesebb értékeléssel, több témában is megindult. Ekkor került feldolgozásra a megkutatott építőipari ásványi nyersanyagok készlet helyzete és azok in-

situ gazdasági értékének meghatározása.

Az általános rendezési tervek földtani megalapozásai M=1:25 000-es változatban, de nem utolsó sorban a felszíni érzékenységi térképek megyei, illetve helyenként annál részletesebb kivitelben készültek. E munkát szerencsésen segítette elő a MÁFI Kisalföldi Osztályának Dunántúlon megindított és fűrészhalóval alátámasztott kutatása, amelynek komplex értékelő atlasz sorozatához prognózis munkáink eredményei is jól beilleszthetővé váltak.

A földtani szennyeződés-érzékenységi térképezés magyarországi megindításával, amelyben úttörő szerepet kapott a pécsi Földtani Szolgálat, az első volt Magyarországon, amely a környezetvédelemnek korszerű földtani háttért tudott biztosítani és ezt később az országos földtani hálózatunk is átvette a pécsi szolgálat témavezetésével. Területünkön igyekeztünk alkalmazni a már bevezetett módszer továbbfejlesztését a Kisalföldi-medencebeli részen, abból az alapelképzelésből kiindulva, hogy értékelésünkben a szubjektív elemeket minél kisebb mértékre csökkentjük.

A felszínmozgások feltérképezése is jelentősen hozzájárult a területek építésföldtani értékeléséhez.

Az 1989-es átalakulás a földtani szolgálati hálózatot is alapvető módon megváltoztatta és a privatizáció következtében számos ponton érte olyan hatás amely nem mindig szerencsésen hatott rá. Mindamelllett a fentiek alapján elmondhatjuk, hogy területünkön az állami és a civil szervezeteknek egyaránt hasznos segítséget nyújtó intézmény alakult meg Sopronban.

A MAGYAR ÁLLAMI FÖLDTANI INTÉZET DÉL-ALFÖLDI TERÜLETI FÖLDTANI SZOLGÁLATÁNAK AZ 1972-1994 ÉVEK KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN ELÉRT FONTOSABB EREDMÉNYEI

DR. ZENTAY Tibor — geológus

A Területi Földtani Szolgálatok 1969. évben történt megalakítása óta elmúlt 30 év történetét dr. Kassai Miklós szakszerű alaposan foglalja össze. Részletesen ismerteti tanulmányában a közös programok keretében elvégzett és értékelési azokat. Ismeretes azonban, hogy minden területi szolgálatnak volt valamilyen, csak rá jellemző sajátos arculata, olyan tevékenység, amelyet csak ez a szervezet végzett. A következőkben a Dél-alföldi Területi Földtani Szolgálatot (DATESz) szeretném erről az oldaláról bemutatni, valamint néhány szót szólni az agrogeológiai munkákról.

A DATESz 1972. április 1-én alakult meg, működéséből az 1994-ig (nyugdíjazásomig) eltelt 22 évet felölelő időszakot tudom végigkísérni. A számszerűsített adatok az 1972-1990. közötti 18 évet reprezentálják.

Agrogeológia

A talaj, a természeti erőnek ez a másodlagos és magában véve nem is nagyon érdekes terméke az emberiség létezésének egyik alapfeltétele, ezért már nagyon korán felkelte a kutatók érdeklődését. Tudományos

vizsgálatába bekapcsolódtak a geológusok is, így az ezzel foglalkozó tudományt agrogeológiának nevezték el. Az ilyen típusú kutatások terén hazánk már a múlt században a világ élvonalába tartozott. Talán nem ismeretes mindenki előtt, hogy az I. Nemzetközi Agrogeológiai Konferenciát 1909. évben hazánkban, a MÁFI-ban rendezték, amelyen a világ szinte valamennyi talajjal foglalkozó szaktekintélye részt vett. Ez volt az első olyan világfórum, ahol egy kibontakozóban lévő tudomány képviselői eszmét cserélhettek és eredményeiket egymással ismertethették.

A geológia – módszeréhez híven – a talaj vizsgálatát alulról felfelé végezte. A talaj megismerésébe később bekapcsolódó tudomány, a kémia ezzel ellentétes irányban, felülről kezdte vizsgálatát. Az idők folyamán az utóbbi szemlélet győzött, a geológusok helyét fokozatosan a vegyészek vették át. Ezt igazolta az a körülmény is, hogy a Földtani Intézetben az Agrogeológiai osztály az 1930-as években Agrokémiai osztállyá alakult át és egykori vezetője Kreybig Lajos is kémikus volt.

Az 1960-as évek végén dr. Fülöp József akadémikus vetette fel azt a gondolatot, hogy a földtan tudósai – fel-